

Барномаи
давлатии корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2023-2027

1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

1. Барномаи давлатии корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023-2027 (минбаъд-Барнома) ҷиҳати гузарондани мониторинги доимӣ ва ба танзим даровардани маҷрои дарёҳо, гузарондани корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ ва тоза намудани сойҳо, бо мақсади пешгирӣ намудани хавфи селу обхезиҳо ва шусташавии соҳилҳои дарёҳо таҳия гардидааст.

2. Бо мақсади коҳиш додани офатҳои табиӣ хусусан селу обхезиҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар Барнома пешбинӣ намудани чораҳои пешгирикунанда зарур аст. Ин имкон медиҳад, ки ҳифзи аҳоли, заминҳои кишоварзӣ, роҳҳо, пулҳо ва иншооти дигари муҳимми хоҷагии халқ аз таъсири селу обхезиҳо таъмин карда шаванд.

3. Ҷумҳурии Тоҷикистон мамлакати кӯҳӣ буда, мунтазам дучори офатҳои табиӣ мегардад. Дар ҳудуди ҷумҳурӣ 947 дарё ва 276 сой бо дарозии умумии қариб 30 ҳазор километр мавҷуданд, ки аксарашон аз лиҳози сел хатарангез ба ҳисоб мераванд. Захираи бузурги обӣ баробари фоида ба мамлакат ҳамасола хисороти калони моливу ҷонӣ мерасонад. Ҳар сол дар мавсими баҳору тобистон обшавии бошиддати барфу пиряхҳо ва боришоти зиёд боиси обхезӣ, омадани ярҷ ва сел мегардад, ки ба маҳалҳои аҳолинишин ва иншоотҳои хоҷагии халқ зарари калон расонда, бо қабул гардидани Барномаи мазкур бояд бартараф карда шаванд.

2. ТАҲЛИЛИ ВАЗӢИ ОФАТҲОИ ТАБИӢ ВА КОРҲОИ СОҲИЛМУСТАҲКАМКУНӢ ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

4. Офатҳои табиӣ, аз ҷумла селу обхезиҳо дар тамоми минтақаҳои ҷумҳурӣ ҳар сол мушоҳида карда мешаванд. Аз рӯйи маълумоти мавҷудбуда селҳое, ки бо суръати 60-80 километр дар як соат ҳаракат менамоянд, ҳар даҳ сол зиёда аз 25 маротиба такрор мешаванд.

5. Минтақаҳое, ки ба сел нисбатан бештар дучор мешаванд, дар ҳавзаҳои дарёи Панҷ, Вахш, Сурхоб, **Ёхсу, Сурхоб**, Варзоб, Кофарниҳон, Хонақо, Қаратоғ, Зарафшон, Исфара ва сойҳои калони шаҳру ноҳияҳои Кӯлоб, Балҷувон, Темурмалик, Шамсиддин Шохин, Деваштич, Ашт, Спитамен, Панҷакент, Шаҳристон ва дигар ноҳияҳо ба ҳисоб мераванд.

Дар ҳавзаҳои дарёҳои Панҷ, Вахш ва Зарафшон дар як сол ба ҳисоби миёна то 70 маротиба сел меояд.

6. Обхезӣ ва селобай моҳи июл ва заминчунбии моҳи декабри соли 2015 ба 8 шаҳру ноҳияҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, ба 10 шаҳру ноҳияи вилояти Хатлон, 3 шаҳру ноҳияи вилояти Суғд ва 6 шаҳру ноҳияи тобеи ҷумҳурӣ зарари калони моддӣ ва ҷонӣ расонд, ки зарурати гузарондани корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ, баланд бардоштани эътимоднокии иншоотҳои зидди обхезиро дар ҷумҳурӣ ҷиҳати муҳофизати аҳоли ва иншоотҳои муҳими хоҷагии халқ бори дигар собит намуд.

7. Дар натиҷаи офати табиӣ дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон 105 километр шабакаи обёрӣ, 50 километр иншооти соҳилмустаҳкамкунӣ, 9 километр захбуру захкаш, 3 пойгоҳи обкашӣ осеб дида, дар ҳаҷми 510 ҳазор метри мукааб аз сангу гил сойҳо пур шудаанд.

8. Дар шаҳру ноҳияҳои вилояти Хатлон 43 километр иншооти соҳилмустаҳкамкунӣ, 68 километр шабакаи обёрӣ, 5 пойгоҳи обкашӣ ва 11 километр захбуру захкаш осеб дида, дар ҳаҷми 902 ҳазор метри мукааб сойҳо аз куму гил пур шудаанд.

9. Дар шаҳру ноҳияҳои вилояти Суғд 7 километр иншооти соҳилмустаҳкамкунӣ, 8 пойгоҳи обкашӣ, 10 километр селпарто, 0,4 километр дюкер, 13 километр шабакаҳои обёрӣ ва иншооти дигари гидротехникӣ зарар диданд.

10. Дар шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ 7 километр иншооти соҳилмустаҳкамкунӣ, 5 километр шабакаи обёрӣ, 1 пойгоҳи обкашӣ ва 1,3 километр сарбанди наҳрҳои обёрикунанда осеб диданд.

11. Ҳамагӣ дар ҷумҳурӣ шабакаҳои обёрӣ, иншооти соҳилмустаҳкамкунӣ, захбуру захкаш, сойҳо ва пойгоҳҳои обкашӣ ба маблағи 490,3 миллион сомонӣ, аз ҷумла 1411890 метри мукааб сойҳо ба маблағи 24,2 миллион сомонӣ, 105,4 километр иншооти соҳилмустаҳкамкунӣ ба маблағи 454,1 миллион сомонӣ, 191 километр шабакаи обёрӣ ба маблағи 4,2 миллион сомонӣ, 19,5 километр захбуру захкаш ба маблағи 3,3 миллион ҳазор сомонӣ ва 18 пойгоҳи обкашӣ ба маблағи 4,5 миллион сомонӣ зарар диданд.

12. Мавриди зикр аст, ки дар баробари гузарондани корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ саддҳои муҳофизатӣ ва дигар иншооти обгардон бинобар сари вақт нагузарондани таъмири ҷорӣ аз руҳ додани офатҳои табиӣ қисман ва дар баъзе ҳолатҳо пурра нобуд шуда истодаанд.

13. Тибқи ҳисобҳои пешакӣ соли 2016 дар натиҷаи офатҳои табиӣ иншоотҳои гидротехникӣ, соҳилмустаҳкамкунӣ, пойгоҳҳои обкашӣ, сойҳо, шабакаҳои обёрӣ ва захбуру захкашҳо хисороти калони моддӣ дидаанд.

14. Дар шахру ноҳияҳои вилояти Суғд маблағи зарар 13,6 миллион сомони ро ташкил дод.

15. Дар шахру ноҳияҳои тобеи ҷумҳури дар маҷмуъ мувофиқи ҳисобот ба иншоотҳои обёрӣ ва муҳофизати соҳил ба маблағи 7,4 миллион сомони ҳисорот расонда шудааст.

16. Дар шахру ноҳияҳои вилояти Хатлон асосан сойҳо, наҳрҳо, саддҳои муҳофизатӣ ва иншооти гидротехникӣ дар натиҷаи рух додани офати табиӣ ба маблағи 14,7 миллион сомони зарар диданд.

17. Дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон дар натиҷаи офатҳои табиӣ марбут ба об иншооти обёрии вилоят ба маблағи 548 ҳазор сомони зарар диданд.

18. Дар натиҷаи рӯх додани офатҳои табиӣ дар миқёси ҷумҳури ба иншооти обёрӣ ва муҳофизати соҳил дар маҷмуъ ба маблағи 36 миллион сомони зарари иқтисодӣ расонда шудааст.

19. Чораҳои асосӣ оид ба пешгирии таъсири обҳезӣ ва селобҳо сохтмони саддҳо, обгардонҳо, селпартоҳо, иншооти дигар ва иҷрои корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ мебошад, ки барои ин ҳамасола маблағҳои зиёд зарур мебошад. Барои иҷрои корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ сафарбаркунии техникаву механизмҳо, мутахассисон ва маблағҳо аз ҳисоби буҷетҳои давлатӣ ва маҳаллӣ, инчунин маблағҳои ҳаққи хизмати обрасонӣ ва ҷалби манбаъҳои ғайрибуҷетӣ зарур аст.

20. Дар баробари ин ҷиҳати паст кардани шиддати селу обҳезиҳо, танзим намудани маҷрои дарёҳо тавассути коркарди мақсадноки сангу шағал ва обовардҳо зарур аст.

21. Омилӣ дигаре, ки боиси обҳезӣ ва зерӣ об мондани маҳалҳои аҳолинишин ва заминҳои кишоварзӣ мегардад, ин баланд шудани маҷро (қар)-и дарёҳо нисбати соҳилҳоро заминҳои наздизоҳилӣ мебошанд. Ин гуна ҳодисаҳо асосан дар дарёҳои кӯҳӣ, аз ҷумла ҳавзаҳои дарёҳои Вахш, Ёхсу ва Сурхоб, сойи Тебалай ва ҳудудҳои дигар мушоҳида мегарданд. Ҳамасола селҳои калон дар мавсими баҳору тобистон аз кӯҳҳо миқдори зиёди сангу обовардҳо ба поён меоранд, ки онҳо дар қитъаҳои нисбатан ҳамвори дарё такшин мешаванд. Дар натиҷаи сари вақт тоза нагардидани маҷрои дарё дар давоми солҳои зиёд ҳаҷми ҷунин обовардҳо зиёд шуд, ки ин боиси обҳезӣ ва аз соҳил баромадани маҷрои дарё мегардад.

22. Сабаби дигар ин дар буҷети мутамарказ пешбинӣ нагардидани маблағ барои нигоҳдошт, таъмир ва барқарорсозии иншоотҳои соҳилмустаҳкамкунӣ мебошад.

23. Дар баъзе ҳолатҳо сабаби рух додани офатҳои табиӣ омилӣ инсонӣ мебошад. Солҳои охир ташкилотҳои гуногун дар доҳили сою дарёҳо ба коркарди қум ва сангу шағал машғул шуда истодаанд, ки ин

боиси вайроншавии иншооти соҳилмустаҳкамкунӣ, рахнашавии соҳил ва зарар дидани иншооти иҷтимоию иқтисодӣ мегардад.

24. Дар баробари мустаҳкамкунии соҳилҳои дарёҳо иҷрои корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар соҳилҳои обанборҳо низ хеле муҳим шуморида мешавад. Дар ҷумҳурӣ 11 обанбор мавҷуд буда, нигоҳдошт ва истифодаи самараноки онҳо таваҷҷуҳи махсусро талаб менамояд.

25. Дар ҷумҳурӣ аз 1386 километр саддҳои муҳофизатӣ 410 километри он дар ҳолати корношоям қарор дорад, 710 селпарто бо масофаи умумии 503 километр мавҷуд мебошад. Ба ҳолати 1 январи соли 2022 дар ҷумҳурӣ 416 километр садди муҳофизатӣ ва 137 километр селпарто бар асари обхезӣ ва селҳо вайрон гардиданд.

26. Солҳои 2005-2010 барои иҷрои корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ ва барқарор намудани иншоотҳои гидротехникии аз офатҳои табиӣ зарардидаи ҷумҳурӣ 112,0 миллион сомонӣ сарф карда шудааст, ки аз он 63,0 миллион сомонӣ аз ҳисоби маблағҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 49,0 миллион сомонӣ аз ҳисоби Бонки Осиёи Рушд мебошад.

27. Бо мақсади назорати доимӣ ба танзим даровардани маҷрои дарёҳо, эмин нигоҳ доштани иншоотҳои хоҷагии халқ ва пешгирӣ намудани шусташавии соҳилҳои дарёҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 майи соли 2018, №285 Барномаи давлатии корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018 - 2022 қаблан қабул гардид. Дар маҷмуъ тибқи Барномаи мазкур дар солҳои 2018-2022 барои иҷро намудани корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар масофаи 137,5 километр аз ҳамаи сарчашмаҳо 409,9 миллион сомонӣ, аз ҷумла аз ҳисоби бучети мутамарказ 65,4 миллион сомонӣ, бучети маҳаллӣ 24,5 миллион сомонӣ, маблағгузориҳои хориҷӣ 314,0 миллион сомонӣ ва ҳаққи хизмати обрасонӣ 6,0 миллион ҳазор сомонӣ маблағ пешбинӣ шуда буд. Корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар солҳои 2018-2022 ба маблағи 479,1 миллион сомонӣ (117 фоиз), аз ҷумла аз ҳисоби бучети мутамарказ ба маблағи 163,8 миллион сомонӣ (2,5 маротиба зиёд аз нақша), бучети маҳаллӣ 201,0 миллион сомонӣ (8,2 маротиба зиёд аз нақша), аз ҳисоби ҳаққи хизмати обрасонӣ ба маблағи 2,5 миллион сомонӣ (41 фоиз), аз ҳисоби сармояи хориҷӣ 111,1 миллион сомонӣ (35 фоиз), ба таври ҳашар 689 ҳазор сомонӣ ба иҷро расонда шудааст. Дар натиҷаи татбиқи Барномаи мазкур 215,2 километр сарбандҳои муҳофизатӣ сохта ва барқарор карда шуданд, ки ин 157 фоизи нақшаро ташкил медиҳад.

3. МАҚСАД ВА ВАЗИФАҲОИ БАРНОМА

28. Мақсади асосии Барномаи мазкур ба роҳ мондани корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ, сохтмони саддҳо ва иншооти дигари муҳофизатии зидди обхезӣ, амаликунии чораҳои дигари иловагӣ чихати таъмин намудани ҳифзи аҳоли ва объектҳои муҳими хоҷагии халқ аз селу обхезиҳо ва баланд намудани масъулияти шахрвандон дар ин самт мебошад. Қабули барномаи давлатӣ, ки дар он чорабиниҳои мушаххас ба нақша гирифта шудаанд, имконият медиҳад, ки корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар ҷумҳурӣ ба низом дароварда шуда, манфиатдории мақомоти ваколатдор барои таъмини ҳифзи аҳоли ва иншооти хоҷагии халқ аз селу обхезиҳо боз ҳам баланд бардошта шавад.

29. Вазифаҳои Барнома:

- гузарондани мониторинги ҳолати воқеии саддҳо ва иншооти дигари муҳофизатии зидди обхезии ҷумҳурӣ бо мақсади барқарорсозӣ, нигоҳдорӣ ва ҳифзи онҳо;

- ба тартиб даровардани корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ, назорати истифодабарӣ ва ба танзим даровардани маҷрои дарёҳо ва сойҳо;

- ташкили назорати мунтазами чараёни гузарондани корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ;

- ташкили маҳзани иттилоотӣ оид ба иншоотҳои соҳилмустаҳкамкунӣ ва ҳолати онҳо;

- таҳияи лоиҳаҳои сармоягузорӣ чихати ҷалби кумаки молиявии созмонҳои байналмилалӣ ва донорҳо.

4. АМАЛИСОЗӢ ВА МАБЛАҒГУЗОРИИ БАРНОМА

30. Барнома дар ду марҳила барои солҳои 2023-2025 ва 2026-2027 мутобиқи нақшаи амал, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ мекунад, амалӣ карда мешавад.

31. Амалигардони Барнома ба низом даровардани рафти корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ, истифодабарӣ ва коркарди маҷрои дарёҳо ва сойҳоро дар бар мегирад. Барнома аз ҳисоби маблағҳои бучети ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ, инчунин маблағҳои ҳаққи хизмати обрасонӣ ва ҷалби манбаъҳои ғайрибучетӣ амалӣ карда мешавад.

32. Тибқи дурнамо нақшаи маблағгузори Барномаи давлатии корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023 – 2027 маблағи 374,6 млн сомони ро ташкил медиҳад, ки аз он дар марҳилаи якум (солҳои 2023 – 2025) ба маблағи 229,1 млн сомонӣ, аз ҷумла аз ҳисоби бучети ҷумҳуриявӣ 18,9 млн сомонӣ, манбаъҳои ғайрибучетӣ 178,7 млн сомонӣ, бучети маҳаллӣ 25,2 млн сомонӣ ва аз ҳисоби маблағҳои ҳаққи хизмати обрасонӣ 4,3 млн сомони ро дар бар мегирад.

33. Амалисозии Барнома имконият медиҳад, ки иҷрои корҳои соҳилмустаҳкамкунӣ дар ҷумҳурӣ ба низом дароварда шуда, назорати мунтазами истифодабарии саддҳои обгардонҳо ва иншооти дигари муҳофизати зидди обхезӣ таъмин карда шавад.

34. Бо давра ба давра амалӣ гаштани Барнома қисмати осебпазири соҳилҳои дарёҳо ва сойҳои ҷумҳурӣ беҳатар гардонида шуда, хавфи обхезӣ ва сел коҳиш дода мешавад. Дар навбати худ ин ҳифзи аҳоли ва иншооти муҳими хоҷагии халқи мамлакатро аз ҷунин офатҳо эмин нигоҳ медорад.

5. МОНИТОРИНГ ВА АРЗӢБИИ БАРНОМА

35. Мониторинг ва арзёбии амалисозии Барнома аз ҷониби Агентии беҳдошти замин ва обёрии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон якҷо бо вазорату идораҳои дахлдор гузаронда мешаванд.

36. Мониторинг ва арзёбии амалишавии Барнома бо тартиби муқарарнамудаи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 декабри соли 2018, №615 «Дар бораи Қоидаҳои гузаронидани мониторинг ва арзёбии амалишавии ҳуҷҷатҳои стратегии сатҳи миллий, барномаҳои соҳавӣ ва минтақавии рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» гузаронда мешаванд.

6. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

37. Агентии беҳдошти замин ва обёрии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳои Хатлон, Суғд ва шаҳру ноҳияҳо барои таъмини иҷрои самараноки Барнома масъулият доранд.